



## HET IN KAART BRENGEN VAN DE IMPLEMENTATIE VAN BELEID VOOR INCLUSIEF ONDERWIJS

Een verkenning van uitdagingen en mogelijkheden voor het ontwikkelen van indicatoren

In dit document worden de belangrijkste besluiten van het project 'Mapping the Implementation of Policy for Inclusive Education' (MIPIE) samengevat. Bij het project waren 60 experts uit 27 Europese landen betrokken. De resultaten kunnen als leidraad dienen voor toekomstig werk op dit gebied.

### **De volgende factoren liggen aan de basis van ontwikkelingen op het gebied van het in kaart brengen van de implementatie van beleid voor inclusief onderwijs:**

- Het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap van de Verenigde Naties (UNCRPD, 2006), de Europese Strategie inzake Handicaps 2020 en het strategisch kader ET 2020 inzake gelijke kansen in het onderwijs zijn de drijvende krachten voor inclusief onderwijs. Al deze internationale beleidsinitiatieven vereisen een systematische gegevensverzameling om te kunnen monitoren of landen zich houden aan de betreffende artikelen en doelstellingen in verband met inclusief onderwijs.
- Steeds meer wordt onderkend dat evidence-based beleid cruciaal is voor de ontwikkeling van inclusieve onderwijssystemen op lange termijn. Beleidsmakers, experts op het gebied van dataverzameling en onderzoekers zijn zich bewust van de noodzaak van dataverzameling op nationaal niveau. Deze moet niet alleen voldoen aan de vereisten van internationale beleidsrichtlijnen, maar ook bruikbaar zijn binnen een gemeenschappelijke benadering, zodat er synergiën ontstaan tussen de inspanningen die op nationaal en internationaal niveau geleverd worden. Hoewel iedereen overtuigd is van de behoefte aan deze gegevens, is het veel minder duidelijk met welke methoden en procedures die gegevens het best verzameld en geanalyseerd kunnen worden.
- Alle organisaties die op Europees vlak actief zijn, moeten met elkaar gaan samenwerken en voortdurend informatie uitwisselen om de inspanningen te maximaliseren en het werk op nationaal niveau zo goed mogelijk te ondersteunen.
- Er is behoefte aan zo ruim mogelijke informatie die ter beschikking is van beleidsmakers en aan een verscheidenheid van complementaire benaderingen op het vlak van dataverzameling die door de verschillende nationale en Europese organisaties worden gehanteerd.

Alle landen zijn het erover eens dat het in kaart brengen van de implementatie van beleid voor inclusief onderwijs een complexe taak is met verschillende invalshoeken. De concrete voorstellen die uit het project naar voren zijn gekomen, kunnen dienen als basis voor meer gedetailleerd en lange termijn onderzoek op het gebied van kwalitatieve en kwantitatieve gegevensverzameling. Deze gegevens kunnen ondersteunend zijn, zowel voor initiatieven op nationaal als op Europees niveau, zoals het Eurostat-onderzoek in verband met onderwijs aan leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.

Er zijn een aantal specifieke aandachtspunten die verband houden met toekomstige dataverzameling op nationaal en Europees niveau. Deze aandachtspunten en mogelijke oplossingen worden besproken in de volgende paragrafen.



## De noodzaak om een evidence-based inclusief onderwijsbeleid te ontwikkelen

Inclusief onderwijs kan worden begrepen als de aanwezigheid (toegang tot onderwijs en aanwezigheid op school), participatie (kwaliteit van het leren vanuit het perspectief van de leerling) en prestaties (leerprocessen en resultaten doorheen het curriculum) van alle leerlingen in het regulier onderwijs. Alle landen zijn ervan overtuigd dat het noodzakelijk is om een evidence-based beleid voor inclusief onderwijs te ontwikkelen.

**Bij het ontwikkelen van een evidence-based beleid voor inclusief onderwijs zijn, wat dataverzameling op nationaal niveau betreft, de volgende vijf vereisten van belang:**

- 1 - De noodzaak om het verzamelen van data op nationaal vlak in te bedden in overeenkomsten op Europees niveau;
- 2 - De noodzaak om de impact te zien van de verschillen in onderwijssystemen van de landen;
- 3 - De noodzaak om de effectiviteit van inclusief onderwijs te analyseren;
- 4 - De noodzaak van dataverzameling voor het aanreiken van evidentie inzake aspecten van kwaliteitsbewaking;
- 5 - De noodzaak om de vooruitgang van leerlingen op lange termijn op te volgen.

Beleidsmakers hebben kwalitatieve en kwantitatieve gegevens nodig die hen informeren over de kwaliteit van het onderwijs aan leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften (SEN).

Deze belangrijke boodschappen weerspiegelen een centrale aanbeveling uit het *World Report on Disability* (2011), nl. de noodzaak voor landen om systemen van kwantitatieve dataverzameling te ontwikkelen en om gedetailleerd en specifiek kwalitatief onderzoek uit te voeren naar kosteneffectiviteit en andere zaken die samenhangen met kwaliteitsbewaking.

**Werk op Europees niveau moet aansluiten bij het brede concept van inclusief onderwijs als aanpak voor alle leerlingen.** Dit zal leiden tot:

- Een herinterpretatie van 'traditionele' doelgroepen voor gegevensverzameling om zo gegevens te verzamelen over alle leerlingen die een risico lopen op uitsluiting, zoals allochtone leerlingen, leerlingen die geen onderwijs genieten en leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften;
- De noodzaak om de gegevensverzameling, specifiek met betrekking tot inclusief onderwijs, te integreren binnen de 'reguliere' activiteiten voor het verzamelen van onderwijsdata.

Er moeten op Europees niveau overeenkomsten worden bereikt over het verzamelen van gegevens die moeten toelaten de mogelijkheden voor inclusief onderwijs in kaart te brengen in alle fasen van het levenslang leren, van voorschools tot volwassenenonderwijs.

## Onderzoek van de huidige aanpak van dataverzameling op Europees niveau

Kijkend naar het huidige en eerdere werk van internationale organisaties, dan zijn er drie belangrijke benaderingen op het gebied van dataverzameling te onderscheiden: dataverzameling gebaseerd op de plaats van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften in het onderwijs, op categorieën van SEN of op de toewijzing van extra middelen voor SEN.

Al deze benaderingen zijn gebaseerd op dezelfde kernconcepten die onderling sterk met elkaar gelinkt zijn, nl. de vaststelling van specifieke onderwijsbehoeften en de daaruit voortvloeiende ondersteuning om aan een bepaalde behoefte te voldoen. Elke benadering heeft echter zijn sterktes en zwaktes.

**Nationale gegevens moeten beschikbaar zijn voor vergelijkend onderzoek op EU niveau.** Om dit op een zinvolle manier te kunnen doen, moet er eerst meer duidelijkheid zijn over welke data op nationaal niveau moeten verzameld worden en op welke wijze dat moet gebeuren op nationaal en Europees niveau, met welke technieken en door wie. Er moet dus een ‘gemeenschappelijke taal’ zijn voor het verzamelen van gegevens in verband met inclusief onderwijs, gebaseerd op gemeenschappelijke opvattingen over sleutelconcepten op Europees niveau.

Op langere termijn moet het verzamelen van gegevens op Europees niveau erop gericht zijn om het voor beleidsmakers mogelijk te maken vast te stellen welke processen ‘werken’ in inclusief onderwijs. De eerste focus moet liggen op gegevens die iets zeggen over de kwaliteit van inclusief onderwijs. Dergelijk werk zou kunnen betrekking hebben op de ontwikkeling van een set indicatoren voor het verzamelen van kwalitatieve gegevens.

Het in kaart brengen van de implementatie van beleid voor inclusief onderwijs op internationaal niveau staat voor drie belangrijke uitdagingen. Deze hebben betrekking op zaken die verband houden met definities, methoden en beleid voor inclusief onderwijs.

Evidence-based beleid kan alleen worden ontwikkeld als gebruik wordt gemaakt van kwalitatieve gegevens die de verzameling van kwantitatieve gegevens ondersteunen. Op dit moment legt de politiek, in het bijzonder op Europees niveau, de nadruk vooral op kwantitatieve gegevensverzameling. Het verzamelen van hoogwaardige kwalitatieve informatie kan hierdoor onder druk komen te staan.

## Opstellen van een gemeenschappelijk kader voor het in kaart brengen van inclusief onderwijs

Uit het MIPIE-project is gebleken dat er behoefte is aan de ontwikkeling van een gemeenschappelijk kader voor dataverzameling, dat voortbouwt op zowel bestaande nationale procedures voor dataverzameling, als op overeenkomsten en procedures voor internationale dataverzameling. Een kader voor dataverzameling dat voldoet aan de eisen van beleidsmakers die bij het MIPIE-project betrokken zijn, zou informatie moeten verschaffen over: de onderwijs- en leerresultaten van leerlingen met SEN, beleidsinstrumenten die van invloed zijn op deze resultaten; de invloed van de specifieke kenmerken van zowel leerlingen als van het onderwijssysteem zelf op onderwijsresultaten.

**Er kunnen drie dimensies geïdentificeerd worden die aan de basis liggen van een dergelijk gemeenschappelijk kader:**

- Een evolutie naar een systematische aanpak van dataverzameling gebaseerd op gemeenschappelijke concepten en definities;
- Het verzamelen van evidentie waaruit zowel kwantitatieve als kwalitatieve benchmarks kunnen voortkomen;
- Het gebruik van een kader met meerdere niveaus (‘multi-level’) voor het analyseren van beleid op nationaal en internationaal niveau.

Het vooropgestelde gemeenschappelijke kader voor het in kaart brengen van inclusief onderwijs houdt expliciet verschillende aandachtspunten in met betrekking tot de verzameling van kwantitatieve en kwalitatieve gegevens op het gebied van:

- Input, proces, output en resultaten van het onderwijssysteem,

- Het systeem-, school-, klas- en leerlingniveau.

Een dergelijke kader maakt nationale en internationale benchmarking mogelijk die toelaten:

- De impact van verschillen in onderwijssystemen tussen landen te begrijpen;
- De overeenkomsten te zien in systemen voor inclusief onderwijs tussen landen;
- De effecten te belichten van de verschillende elementen binnen de systemen, zoals de mate van centralisatie in onderwijs, lerarenopleiding en vorming voor andere onderwijsprofessionals, autonomie van scholen, het organisatorisch kader en middelen beschikbaar voor leerlingen met SEN.

Het is cruciaal dat landen zich op een dergelijke benadering kunnen baseren om systemen voor gegevensverzameling te ontwikkelen die niet alleen de effectiviteit van inclusieve onderwijssystemen, maar ook de rechten van leerlingen in beeld brengen.

### In kaart brengen van rechten van leerlingen

Toekomstige dataverzameling moet in overeenstemming zijn met de UNCRPD (2006), omdat dit verdrag in toenemende mate van invloed is op de wettelijke kaders voor onderwijs. Het in kaart brengen van de implementatie van beleid voor inclusief onderwijs vereist indicatoren die aantonen dat onderwijssystemen gelijke kansen bieden aan leerlingen met SEN.

Het is mogelijk om essentiële rechten te identificeren op het vlak van de verschillende fasen van het input-, proces-, output/resultaat- model:

- *Input komt overeen met gelijkheid in termen van toegang tot en participatie aan onderwijs in niet-gesegregeerde onderwijssettings van leerlingen met SEN;*
- *Proces komt overeen met gelijkheid in termen van gelijke onderwijskansen voor leerlingen met SEN en het aanwezig zijn van mogelijkheden binnen het systeem om hen de juiste ondersteuning te bieden om tegemoet te komen aan hun noden;*
- *Output komt overeen met gelijkheid in termen van onderwijsprestaties en het behalen van succes op academisch en sociaal gebied en de transitiemogelijkheden die open staan voor leerlingen met SEN;*
- *Outcome komt overeen met gelijkheid in termen van persoonlijke autonomie tijdens en na het formele onderwijs. Hierbij is vooral belangrijk dat leerlingen met SEN zich opgenomen voelen in de groep waardoor hun inclusie in de gemeenschap als geheel wordt ondersteund.*

**Binnen een breed raamwerk voor het in kaart brengen van rechtenkwesities moeten zowel kwantitatieve als kwalitatieve indicatoren geïdentificeerd worden op het gebied van:**

- Participatie in onderwijs en vorming;
- Toegang tot ondersteuning en accommodatie;
- Leersucces en transitiemogelijkheden;
- Mogelijkheden voor sociale contacten.



## Huidige en bruikbare kwantitatieve indicatoren inzake participatie

Bestaande informatie op landenniveau wijst uit dat het mogelijk is om een indicator vast te stellen in verband met de participatie van leerlingen aan het regulier onderwijs in functie van dataverzameling op nationaal en Europees niveau. De indicator die op dit moment beschikbaar is op basis van bestaande data betreft het *percentage leerlingen met SEN die onderwijs krijgen in een gesegregeerde onderwijssetting*. De operationele definitie van gesegregeerd onderwijs die door de lidstaten van het European Agency for Development in Special Needs Education (EADSNE) is afgesproken luidt: daar waar officieel is vastgesteld dat een leerling SEN heeft en onderwijs volgt in aparte klassen of op een speciale school voor het grootste deel – 80% of meer – van hun schooldag.

Uit het MIPIE-project is gebleken dat data over leerlingen met SEN in gesegregeerde onderwijssettings de best vergelijkende indicatoren tussen landen opleveren. Deze kwantitatieve gegevens kunnen gebruikt worden om bepaalde trends in aanbod en verschuivingen in de richting van inclusie vast te stellen.

De potentiële bruikbaarheid van gegevens over participatie kan echter enorm verbeterd worden door deze te koppelen aan een meer systematische gegevensverzameling op klas- of leerlingniveau. Indicatoren met meer relevantie voor beleid moeten niet alleen vergelijkbaar zijn – zowel tussen landen als binnen een longitudinale dataverzameling – maar ook gericht zijn op deelname in een inclusieve setting en niet in een gescheiden aanbod.

**In lijn met de discussies over rechten en gelijke kansen voor alle leerlingen, moeten toekomstige dataverzamelingen uitgaan van inclusief onderwijs als benadering voor alle leerlingen.**

Kijkend naar de gegevens die door landen verzameld kunnen worden, zou een bruikbare indicator zich kunnen richten op gegevens over het *percentage van alle leerlingen van een bepaalde leeftijdsgroep (bijvoorbeeld 9 of 14 jaar) die het reguliere curriculum volgen met hun leeftijdsgenoten voor tenminste 80% van de tijd*. Alle landen moeten het dan eens zijn over de manier waarop de gegevens worden verzameld. Er kan worden gekozen voor het verzamelen van gegevens van alle leerlingen van dezelfde leeftijd of voor het gebruiken van een steekproef.

Deze indicator biedt verschillende voordelen: de gegevens verzameld op klasniveau kunnen worden vergeleken met nationale of regionale gegevens en richten zich op alle leerlingen (niet alleen op leerlingen met SEN) waardoor de nadruk ligt op inclusie en niet op segregatie.

Uit het werk voor het MIPIE-project is gebleken dat het verzamelen van kwantitatieve gegevens voor deze voorgestelde indicator, mogelijk en nuttig is en in de nabije toekomst op Europees niveau kan worden uitgevoerd.

## Monitoren van de effectiviteit van systemen voor inclusief onderwijs

Gegevens die de effectiviteit van systemen voor inclusief onderwijs bestuderen, bestrijken een aantal onderwerpen zoals: initiële assessmentprocedures, de continue betrokkenheid van leerlingen en hun familie bij het onderwijs, de effectiviteit van de leeromgeving bij het opheffen van barrières en het ondersteunen van zinvolle leerervaringen voor alle leerlingen.

Gegevens op nationaal niveau moeten:

- De planning en het monitoren van middelen en personeel, faciliteren;
- De effectiviteit van de lerarenopleiding bepalen;



- De kosteneffectiviteit van het systeem evalueren.

Op schoolniveau moet dataverzameling:

- Informatie verschaffen die leraren en andere professionals ondersteunen bij het plannen en aanbieden van geschikte ondersteuning;
- Helder inzicht verschaffen in hoe ouders en leerlingen in staat worden gesteld volledig deel te nemen aan het onderwijsproces.

**Het onderzoek van de effectiviteit van systemen voor inclusief onderwijs verbindt input met de sleutelkwestie van kosteneffectiviteit. De bijbehorende descriptor is gericht op het toewijzen van middelen.**

Het onderwijsproces houdt verband met vier essentiële aspecten en bijbehorende descriptoren:

- 1 - Open staan voor diversiteit, blijkend uit gegevens over toelating;
- 2 - Kwaliteit van leren, blijkend uit assessmentgegevens;
- 3 - Kwaliteit van ondersteuning, blijkend uit gegevens over planning;
- 4 - Effectiviteit van de leraar, blijkend uit gegevens over het onderwijzen.

## Een agenda voor dataverzameling op Europees niveau

Op basis van alle voorstellen die zijn voortgekomen uit het MIPIE-project kan een agenda worden opgesteld voor toekomstige ontwikkelingen op het gebied van het verzamelen van gegevens op Europees niveau. Deze agenda moet gebaseerd zijn op een synergie van inspanningen op Europees en nationaal niveau. Het verzamelen van gegevens op Europees niveau vereist een alomvattende strategie met activiteiten die moeten worden afgerond op korte, middellange en lange termijn.

Op korte termijn zou de strategie voor dataverzameling gebaseerd moeten worden op het lopende Eurostat-onderzoek naar kwantitatieve dataverzameling in verband met het onderwijs aan leerlingen met specifieke behoeften. Er moet zorgvuldig gekeken worden naar welke gegevens al beschikbaar zijn door gebruik te maken van bestaande databestanden.

Op middellange termijn moet een Europese strategie voor dataverzameling focussen op de uitvoering van artikel 24 van de UNCRPD en moet precies worden onderzocht welke informatie en gegevens hiervoor vereist zijn, welke gegevens al beschikbaar zijn en wat er moet worden gedaan om gegevens te verzamelen waaraan mogelijk nog behoefte is.

Op lange termijn moet de strategie voor dataverzameling uitgaan van een agenda die door de landen is overeengekomen zodat iedereen gebruik maakt van hetzelfde kader. De experts die hebben meegewerkt aan het MIPIE-project pleiten voor een alomvattende set van afspraken voor het verzamelen van gegevens, meer bepaald met betrekking tot de concepten, definities en methoden die minimaal aan de basis moeten liggen voor het verzamelen van landengegevens.

Deze agenda moet uitgaan van de veronderstelling dat inclusief onderwijs een kwaliteitsvereiste is. Het moet landen een kwantitatief en kwalitatief inzicht bieden in de effectiviteit van een inclusief onderwijsbeleid en in de kwaliteit van een inclusieve onderwijspraktijk gemeten in termen van het bewaken van de rechten van leerlingen en het zorg dragen voor gelijke kansen.

**Om deze Europese agenda uit te kunnen voeren moet in alle landen op vier gebieden overeenstemming worden bereikt, zodat werk op Europees niveau kan worden ondersteund:**

- Bepalen welke evidentie vereist is op nationaal en internationaal niveau;
- Vaststellen wat de best beschikbare data zijn en welke gegevens nog ontbreken;
- Vaststellen van consistente procedures voor het verzamelen van gegevens op Europees en nationaal niveau;
- Gegevens zo verzamelen dat zij vergelijkbaar zijn.

Er is op nationaal niveau behoefte aan synergiën tussen verschillende belanghebbenden, die gebaseerd zijn op een heldere visie voor dataverzameling waarin gegevens op nationaal, regionaal, school- en klasniveau worden betrokken, zodat de algemene landelijke gegevens de praktijk goed weergeven.

Elke dataverzameling op Europees niveau moet voortbouwen op bestaande nationale dataverzamelingen en direct verband houden met het ET 2020 werk en andere Europese strategieën. Daarnaast moet het voortbouwen op de systemen voor dataverzameling van UNESCO, Eurostat en OESO (UOE), evenals op de systemen die worden gebruikt door EADSNE en overige internationale bronnen.

Toekomstig werk op Europees niveau moet de synergiën tussen stakeholders versterken door dataverzamelingen beter op elkaar te laten aansluiten. De synergiën die nodig zijn om de implementatie van beleid voor inclusief onderwijs in kaart te brengen vereist dat het werk een plaats krijgt binnen een erkend platform, waardoor stakeholders die betrokken zijn bij de dataverzameling op Europees niveau effectief kunnen samenwerken, kennis en expertise kunnen delen en gemeenschappelijke perspectieven kunnen bepalen. Een dergelijk platform – mogelijks gebaseerd op het werk van EADSNE – zou zich moeten richten op het ondersteunen van het werk van andere Europese stakeholders op dit terrein en op het ondersteunen van de gegevensverzameling van landen op het gebied van inclusief onderwijs.

## Literatuur

Conclusies van de Raad van 12 mei 2009 betreffende een *Strategisch kader voor Europese samenwerking op het gebied van onderwijs en training (ET 2020)* (Official Journal C 119 Of 28.5.2009)

Mededeling van de Commissie aan het Europese Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité van de Regio's. *Europese Strategie inzake handicaps 2010–2020: Een hernieuwd engagement voor een onbelemmerd Europa*. Com(2010) 636 Final

Verenigde Naties (2006) *Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap*, New York: Verenigde Naties. Elektronische bron online beschikbaar op: <http://www.un.org/disabilities/convention/conventionfull.shtml>

Wereldgezondheidsorganisatie (2011) *World Report on Disability*. Geneve: Zwitserland. WHO

Dit document is een samenvatting van de belangrijkste resultaten van het MIPIE-project. Het volledige rapport van het project: *Mapping the Implementation of Policy for Inclusive Education: an exploration of challenges and opportunities for developing indicators* (2011) kan worden gedownload op: <https://www.european-agency.org/agency-projects/mipie>

Gedrukte exemplaren kunnen worden aangevraagd bij het secretariaat van het Agency: [secretariat@european-agency.org](mailto:secretariat@european-agency.org)



## Het MIPIE-project

De druk op beleidsmakers om aan te tonen hoe het beleid leidt tot meer inclusie in het onderwijs, resulteert in de nood aan het systematisch verzamelen van kwalitatieve en kwantitatieve informatie die de belangrijkste vragen kan beantwoorden. De informatie moet landen ook toelaten de eigen ontwikkelingen op longitudinale basis in kaart te brengen en te vergelijken met andere landen.

Mapping the Implementation of Policy for Inclusive Education (MIPIE) is een project dat werd uitgevoerd door het European Agency for Development in Special Needs Education met steun van LLP Comenius van de Europese Unie (toekeningsnummer: 510817-2010-LLP-DK-COMENIUS-CAM). MIPIE was een 1-jarig project waarbij 60 experts betrokken zijn geweest uit 27 landen:

België (zowel de Franse als de Vlaamse Gemeenschap), Cyprus, Denemarken, Duitsland, Estland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Hongarije, Ierland, Italië, Letland, Litouwen, Luxemburg, Malta, Nederland, Noorwegen, Oostenrijk, Polen, Portugal, Slovenië, Spanje, Tsjechië, Verenigd Koninkrijk (Engeland, Schotland en Wales), IJsland, Zweden en Zwitserland.

Het doel van het MIPIE-project was voort te bouwen op bestaand werk dat op nationaal en Europees niveau wordt uitgevoerd – gebruik makend van informatie die tijdens het project in de landen verzameld is – en het opstellen van aanbevelingen weergegeven in de vorm van een agenda voor toekomstige dataverzameling op nationaal en Europees niveau die kan worden gebruikt om de implementatie van beleid voor inclusief onderwijs in kaart te brengen.

Specifieke projectdoelen waren om met beleidsmakers uit 27 Europese landen:

- Te komen tot een visie over welke informatie beschikbaar moet zijn voor beleidsmakers;
- Vast te stellen welke informatie al beschikbaar is;
- Vast te stellen welke informatie nog ontbreekt;
- Gedetailleerde voorstellen te doen hoe in de toekomst nationale informatie kan worden verzameld die nodig is om de gegevens in kaart te kunnen brengen en die op Europees niveau met elkaar kan worden vergeleken.

Gedurende het project zijn twee congressen georganiseerd, een in Brussel in december 2010 en een in Boedapest in maart 2011. Beide werden gezamenlijk georganiseerd met de respectievelijke ministeries van Onderwijs van de betreffende landen. De doelen van de congressen waren duidelijk verbonden met de ontwikkeling van de uiteindelijke project output, waaronder de uiteindelijke aanbevelingen op basis van het project.

Het volledige rapport van het project, de twee congresverslagen, een bespreking van alle tot nu toe verzamelde landengegevens, evenals van al het materiaal van het project kunnen worden gedownload op:

<http://www.european-agency.org/agency-projects/mipie>



© European Agency for Development in Special Needs Education 2011